

Montserrat Serra Figueras és llicenciada en Filologia Catalana i màster en Lingüística Aplicada per la Universitat de Barcelona. Ha treballat com a lingüista a l'Institut d'Estudis Catalans (l'acadèmia de la llengua catalana) en el projecte d'establiment del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana i en el projecte de la primera edició del diccionari normatiu. Treballa al Termcat des de 1994 a l'Àrea de Recerca Sectorial. Actualment és responsable dels projectes de l'àmbit de les ciències jurídiques, econòmiques i socials.

Marta Sabater Berenguer és llicenciada en Traducció i Interpretació per la Universitat Pompeu Fabra i màster en Ciències del Llenguatge i Lingüística Aplicada per la mateixa universitat. Treballa al TERMCAT com a terminòloga de l'Àrea de Neologia i Normalització des de l'any 2005 i actualment és secretària del Consell Supervisor, l'òrgan encarregat de la normalització de la terminologia en llengua catalana. També ha col·laborat amb el Groupe de Linguistique Appliquée des Télécommunications de Bretanya.

L'economia sol parlar en anglès, perquè el motor econòmic del món treballa en anglès. I els nous conceptes els bateja en anglès. Almenys de moment. Potser d'aquí uns anys enyorarem l'anglès perquè la potència econòmica s'haurà desplaçat cap a l'est, i els intercanvis econòmics ens obligaran a aprendre el xinès o l'hindi.

Malgrat que l'anglès pugui funcionar com a llengua franca internacional, tant en economia com en altres disciplines, és cert que si som aquí és perquè creiem que l'anglès no ha d'anar més enllà d'això, de ser una llengua franca. I que les altres llengües en els seus territoris haurien de ser el principal vehicle de comunicació, també en aquest àmbit d'especialitat.

Precisament el TERMCAT acaba de publicar un diccionari dels mercats financers, que representa una mostra de treball terminològic sistemàtic en català d'un domini especialitzat en què l'anglès, i bàsicament l'anglès americà, hi té un predomini absolut. Es tracta d'un sector molt dinàmic, amb una influència decisiva en la marxa de les economies del món i un exemple paradigmàtic de globalització. I només cal mirar al voltant per comprovar-ho: l'actual crisi econòmica d'abast mundial és, en origen, una crisi financera, una crisi que es va destapar als mercats financers.

El Diccionari dels mercats financers: procés de normalització terminològica

El *Diccionari dels mercats financers*, projecte conjunt entre el TERMCAT i el

Departament d'Economia i Finances del govern de Catalunya, és un diccionari amb denominacions en català i equivalents en espanyol, francès i anglès, i amb definicions i notes en català. Com en tot treball de recerca sistemàtica, el procés d'elaboració va implicar l'anàlisi del domini especialitzat, l'estructuració conceptual, la definició de les nocions i la cerca de la seva denominació. En aquest cas, a més, hi va haver un treball més intens de normalització de neologismes, és a dir, d'estudi a fons de cada un dels conceptes que ens vénen importats a fi de trobar, en la mesura del possible, una manera adequada, consensuada i viable de denominar-los en llengua catalana.

Això és així perquè el treball terminològic menat pel TERMCAT no es limita a una mera recopilació d'usos observats, sinó que aspira a poder oferir, a usuaris i especialistes, orientacions en casos de profusió denominativa o de dificultat en l'establiment de les nocions. En conseqüència, tant en la recerca puntual com en la recerca sistemàtica, el terminòleg no es pot limitar a la recollida i organització de la informació que troba documentada en les fonts especialitzades, sinó que ha de fer un pas més: ha d'elaborar aquesta informació i prendre decisions. No basta, doncs, si ha documentat cinc denominacions diferents per a referir-se a un mateix concepte, sinó que ha d'aprofundir, analitzar-les lingüísticament, veure quin ús tenen, esbrinar si tenen algun tret connotatiu associat, etc. i decidir, dins de les seves possibilitats, quina denominació presentarà com a preferent, quina com a secundària, quina desestimarà, etc. No basta, doncs, si ha documentat que per a referir-se a un determinat concepte només hi ha una denominació i aquesta és un manlleu, sinó que ha de preguntar als especialistes quines possibilitats té aquest manlleu de ser substituït per una denominació en català, i d'animar-los a pensar quina pot ser aquesta denominació alternativa o pensar ell mateix alguna possibilitat i demanar-los-en l'opinió.

Hem dit fa un moment "dins de les seves possibilitats", i amb això volem dir que hi ha un punt en què la perícia professional del terminòleg i els seus contactes amb els especialistes de l'àmbit li han permès de recollir tot d'informació, ordenar-la i

fins i tot ponderar-la, però que no pot prendre una decisió. En aquest cas, es fa imprescindible un altre tipus d'actuació més especialitzada, amb la participació activa d'especialistes de l'àmbit, de terminòlegs i de lingüistes. Tot aquest procés d'aprofundiment en l'estudi d'uns casos terminològics de resolució complexa, d'organització de la informació i de presa de decisió final l'anomenem *normalització*. Des del TERMCAT entenem la normalització com el procés de fixació de les denominacions més adequades per a designar en català conceptes que responen a noves realitats o que no tenen denominacions prou ben establertes, sempre dins d'un àmbit d'especialitat.

Aquest procés s'articula al voltant del Consell Supervisor, un òrgan permanent i col·legiat format per lingüistes de l'Institut d'Estudis Catalans (l'acadèmia de la llengua catalana), terminòlegs del TERMCAT i especialistes de diferents àrees del coneixement. En total, el Consell Supervisor està constituït per 8 membres, que es reuneixen quinzenalment a la seu del TERMCAT per a estudiar entre deu i quinze termes en cada reunió.

Sobre cadascun d'aquests termes es prepara un estudi aprofundit que es fa arribar als membres del Consell Supervisor una setmana abans de la reunió; d'aquesta manera, el dia en què es troben ja disposen de tota la informació necessària per a prendre decisions fonamentades. En el material que s'envia al Consell, doncs, hi consta tot tipus d'informació sobre cada cas terminològic: les denominacions documentades en català, els equivalents en altres llengües, les definicions recollides en obres de referència, contextos, etc., i també una argumentació sobre les diferents possibilitats denominatives en català, atenent criteris lingüístics, terminològics i sociolingüístics.

Per a poder tenir en compte sobretot aquest últim tipus de criteris, els sociolingüístics, per a cada terme o cas terminològic en estudi es consulten un mínim de cinc especialistes de l'àmbit, de procedències diverses i complementàries. Es tracta que, d'una banda, col·laborin en la definició del

concepte i donin la seva opinió sobre les diferents alternatives denominatives i que, de l'altra, puguin contribuir a la implantació real de les formes aprovades.

En el procés de normalització, per tant, és imprescindible la participació d'especialistes de l'àmbit implicat; alhora, però, la gestió dels contactes i les consultes dels especialistes poden convertir-se en una tasca força feixuga. Per aquest motiu, en els casos en què les necessitats de normalització afecten un conjunt de termes prou nombrosos d'una mateixa àrea, s'organitzen sessions de normalització. Les sessions de normalització són reunions de treball a les quals es convoquen especialistes representatius d'un determinat àmbit perquè, conjuntament amb els lingüistes del TERMCAT, proposin les denominacions més adequades per als conceptes de l'àrea que presenten alguna dificultat, informin sobre l'adequació dels conceptes i de les definicions que els representen, sobre les relacions de sinonímia entre denominacions, sobre l'ús dels termes i sobre la viabilitat que atorguen a les propostes de denominació presentades. Si les considera adequades, el Consell Supervisor ratifica les formes acordades en les sessions de normalització.

Per al *Diccionari dels mercats financers*, tenint en compte que calia que un centenar de termes passés per un procés de normalització, es va decidir organitzar una sessió de normalització. Així, es va contactar amb institucions i especialistes representatius de l'àrea, als quals se'ls va explicar en què consistia tot el procés i se'ls va convocar a la reunió, a la qual hi van assistir lingüistes del TERMCAT (els terminòlegs que treballaven en el diccionari i terminòlegs de l'Àrea de Neologia i Normalització), especialistes del diccionari (tots ells procedents del món universitari), i altres especialistes. Concretament, es van convidar especialistes que poguessin representar els diferents perfils professionals i d'organismes de l'àmbit: el món acadèmic (d'altres universitats que els especialistes del diccionari), l'Administració, les institucions financeres privades i el periodisme especialitzat.

El material de partida d'aquesta reunió, que es va enviar una setmana abans als

especialistes que havien d'assistir-hi, consistia en un dossier, elaborat pels terminòlegs del diccionari, en què constava, per a cada terme, una fitxa terminològica (amb equivalents, definició, notes d'ús, contextos, etc.), preguntes concretes, generalment sobre la definició, i tot un seguit d'alternatives denominatives catalanes, entre les quals se'n proposava una.

La reunió, conduïda per la secretària del Consell Supervisor, va durar gairebé quatre hores, i els especialistes van tenir l'oportunitat d'intercanviar opinions i de discutir sobre les definicions i les propostes de denominació plantejades. La discussió de cada cas (o terme) es donava per tancada quan hi havia un acord pel que feia a la delimitació i descripció del concepte (definició) i a la denominació que l'expressava. I es passava al següent.

En l'acta de la reunió s'hi van fer constar els acords a què es va arribar, i aquesta acta va ser el document de treball que es va enviar als membres del Consell Supervisor com a base de dues de les seves reunions quinzenals.

En general, el Consell Supervisor va donar el vistiplau a les formes acordades a la sessió de normalització, si bé en alguns casos va fer noves propostes que es van tornar a sotmetre a l'opinió dels especialistes abans d'acabar de prendre la decisió, de manera que el contacte entre els terminòlegs i els especialistes participants no va acabar després de la reunió.

Les decisions preses pel Consell Supervisor es van fer constar en l'acta de la reunió en forma de fitxes definitives de cada terme, juntament amb els criteris, generals o específics, aplicats en les decisions. Aquesta fitxa definitiva es va incorporar al diccionari, també es va fer arribar als especialistes que van participar a la sessió i es difon en línia al web del TERMCAT.

Tipologia i exemples de termes normalitzats

Vist una mica el procés, voldríem mostrar amb uns quants exemples les

estratègies i els resultats de la normalització de les denominacions catalanes de l'àmbit dels mercats financers. En el cas que ens ocupa, teníem tres grans grups de termes. D'una banda, denominacions catalanes utilitzades en l'àmbit però que generaven dubtes per qüestions lingüístiques o d'adequació formal; d'altra, manlleus de l'anglès, i, per últim, termes de registre col·loquial o de caràcter argòtic.

Ens centrarem en els manlleus de l'anglès, que segurament són els casos que poden interessar més l'auditori. La política general del TERMCAT davant d'un manlleu és, en primer lloc, intentar trobar una alternativa catalana per a substituir-lo; si això no és possible, es recorre al calc o a l'adaptació del manlleu a l'ortografia catalana i, només en última instància, quan ni l'adaptació ni el calc no són viables, s'opta per l'adopció directa del manlleu. Trobem exemples que il·lustren les diverses estratègies:

1. En una trentena de casos, va ser possible de trobar i consensuar una alternativa catalana. Per exemple,

a) desdoblament d'accions (split), és un cas de denominació de tipus descriptiu, paral·lel a denominacions que es documenten en altres llengües com l'espanyol i el francès

desdoblament d'accions m	
es	desdoblamiento de acciones
es	split
fr	division d'actions
fr	fractionnement d'actions
en	share split
en	split
en	stock split

Operació consistent a fraccionar cadascuna de les accions ja emeses en diverses accions de valor nominal reduït proporcionalment, amb la intenció d'augmentar la liquiditat sense afectar el capital social de l'empresa emissora.

b) assegurança de multiinversió (unit linked life insurance), és una denominació que circula des de fa temps en algunes entitats financeres

assegurança de multiinversió f	
es	unit link
es	unit linked
en	unit linked life assurance
Assegurança de vida d'estalvi que proporciona al titular un conjunt de fons d'inversió possibles entre els quals pot anar canviant sense haver de pagar comissions ni haver de tributar per les plusvàlues obtingudes.	

c) negociant (trader), és un cas de “recuperació” d’una paraula una mica en desús en la llengua general, ja que el verb negociar, del qual deriva el substantiu, té molt ús en l’àmbit dels mercats financers

negociant m i f	
es	trader
fr	négociateur
fr	opérateur de marché
en	trader
de	Trader
Persona que opera en mercats financers, ja sigui per compte propi o com a intermediària.	

2. En només quatre casos, tot i que es va trobar i consensuar una denominació alternativa catalana, la força, la implantació del manlleu era tan gran, el seu ús i el seu coneixement tan estesos, que es va normalitzar també el manlleu com a sinònim. Per exemple,

a) broker i mediador

broker [en] m i f	
sin. mediador -a m i f	
es	broker
es	intermediario
es	mediador
fr	commissionnaire
fr	courtier
it	broker
it	mediatore
en	broker
de	Broker
de	Effekthändler
<p>Persona o entitat que opera en mercats financers per compte d'altri, posant en contacte i assessorant de manera neutral les diferents parts.</p> <p>Nota: A les borses espanyoles les entitats autoritzades a executar operacions borsàries com a intermediàries s'anomenen, específicament, <i>agències de valors</i>.</p>	

b) opció de compra i call

opció de compra f	
sin. compl. call [en] f	
es	call
es	opción compradora
es	opción de compra
fr	call
fr	option d'achat
en	call
en	call option
<p>Opció que dóna dret de compra al titular.</p>	

3. Una tercera estratègia de tractament dels manlleus va ser el calc, és a dir, la traducció literal dels components d'una denominació. És el cas, per exemple, dels noms de les figures dels gràfics del xartisme, creades a partir d'imatges metafòriques: *cap-i-espatlles* (*head and shoulers*), *triangle* (*triangle*), *bandera* (*flag*), *tascó* (*wedge*), *diamant* (*diamond*), *cim* (*top*), *vall* (*bottom*). En anglès, són denominacions absolutament descriptives de les formes que es dibuixen en els

gràfics, i en català, com en les altres llengües, la solució del calc preserva aquesta característica. En total, es van calcar les denominacions angleses d'una quarantena de termes.

cap-i-espalles m	
es	cabeza y hombros
es	hombro-cabeza-hombro
es	hombros-cabeza
fr	épaule-tête-épaule
fr	tête et épaules
en	head and shoulders
<p>Figura de canvi de tendència formada per tres alces de cotització separades entre si per dues baixes, de manera que la segona alça és la més gran, que s'interpreta com l'anunci del final d'una tendència alcista i l'inici d'una tendència baixista.</p> <p>Nota: 1. Un cap-i-espalles es considera la figura més fiable de totes les figures de canvi de tendència. 2. La davallada de cotització que anuncia el cap-i-espalles es preveu que sigui com a mínim igual a la distància que hi ha entre el punt més alt i el punt més baix de la figura.</p>	

tascó m	
es	cuña
fr	biseau
en	wedge
<p>Figura de continuació de tendència formada en un període de temps breu per una successió d'alces i baixes els màxims i mínims de les quals presenten un marge de fluctuació relativament petit i són enllaçables, respectivament, per dues línies convergents, totes dues de pendent oposat al del període precedent, la qual s'interpreta com una pausa transitòria en la tendència.</p> <p>Nota: Els tascons poden ser <i>ascendents</i> (si les dues línies són ascendents) o bé <i>descendents</i> (si les dues línies són descendents), i assenyalen, respectivament, una tendència baixista i una tendència alcista.</p>	

4. Una altra de les solucions adoptades és l'adaptació gràfica del manlleu, aplicada en dos casos. Un exemple molt curiós és *strip*. En anglès aquesta denominació és originàriament una sigla, però ara està totalment lexicalitzada. En català la forma *estrip*, a banda de ser l'adaptació fonogràfica del manlleu, es pot considerar

lleugerament motivada semànticament, si bé d'una manera fortuïta. Un *strip* és un valor que se segrega d'un valor de deute públic, una part d'aquest valor que se separa i es negocia independentment. I un *estrip* en la llengua general és una 'solució de continuïtat feta estripant'. Fer aquesta segregació s'anomena en anglès *to strip*, adaptat al fonèticament al català, *estripar*, que en llengua general significa ('rompre, fer trossos amb una estirada').

estrip m	
es	strip
fr	obligation démembrée
en	strip
en	strip bond
en	stripped bond
Valor de cupó zero resultant de la segregació d'un valor de deute públic, el qual es negocia de manera independent al mercat de deute públic anotat.	
Nota: 1. La forma anglesa <i>strip</i> és una sigla lexicalitzada de <i>separated trading of registered interest and principal</i> . 2. La segregació d'un actiu de renda fixa en estrips és reversible, ja que la suma dels diversos estrips permet reconstituir l'actiu. 3. Es tracta d'una segregació feta per una entitat financera.	

5. Quan no s'ha pogut aplicar cap d'aquestes quatre estratègies descrites fins ara, l'única possibilitat que ha quedat és adoptar el manlleu i convertir-lo en una denominació catalana encara que el seu aspecte en alguns casos pugui ser del tot aliè al sistema patrimonial. En la terminologia dels mercats financers que ens ocupa en trobem tres exemples: *dealer*, *broker dealer* i *warrant*.

dealer [en] m i f	
es	dealer
fr	contrepartiste
fr	négociant
it	dealer
en	dealer
de	Dealer
de	Jobber
Persona o entitat que opera en mercats financers per compte propi.	

warrant [en] m	
es	warrant
fr	bon d'option
fr	bon de souscription
fr	certificat d'option
fr	warrant
en	subscription warrant
en	warrant

Producte derivat en forma de contracte, emès per una societat i negociable en un mercat secundari, que dóna dret al comprador a efectuar una operació de compravenda a un preu i en una data determinats.

Pel que fa als termes de registre col·loquial en l'àmbit de les finances, són formes que conviuen amb les denominacions formals equivalents. Tot i que en un diccionari terminològic només es recullen teòricament les denominacions de registre formal, en aquest cas s'ha optat per trobar per al català la doble possibilitat denominativa, la més formal i la més col·loquial, ja que aquestes formes col·loquials tenen la particularitat que funcionen tant en contextos més divulgatius (periodístics) i orals, com també en contextos formals. En el cas del català, aquestes formes argòtiques solen ser manlleus de l'espanyol.

Un exemple és el *chiringuito financiero*. En espanyol, tot i que es documenta una denominació més formal, la forma col·loquial és, amb diferència, la més usada en textos de diferents graus de formalitat. En francès, no es documenta cap forma col·loquial. En anglès, en canvi, sí que documentem la forma col·loquial i la formal. En català s'ha optat per la parella *mediador no autoritzat* i *paradeta financera*, aquest últim com a sinònim complementari del primer. En català, una paradeta és com una *parada* ('Mercaderies posades a la vista dels compradors a terra, en un taulell, en un aparador, etc.') però més precària i provisional.

mediador no autoritzat m	
sin. compl. paradeta financera f	
es	chiringuito financiero
es	intermediario no autorizado
fr	intermédiaire non autorisé
en	fly-by-night operator
en	unauthorized intermediary
Entitat que opera i assessora en els mercats financers sense estar habilitada per a fer-ho.	
Nota: Les denominacions <i>paradeta financera</i> (en català), <i>chiringuito financiero</i> (en castellà) i <i>fly-by-night operator</i> (en anglès) són col·loquials.	

Un altre exemple molt conegut és el del *chicharro*, en espanyol, o *ankle biter*, en anglès. En català s'ha optat per fer, com en el cas anterior, la doble denominació, *valor estret*, amb el sinònim complementari *rampoina*. *Rampoina*, en la llengua general significa 'Cosa d'escàs valor, inservible'.

valor estret m	
sin. compl. rampoina f	
es	chicharro
es	valor estrecho
fr	petite valeur
en	ankle biter
en	small cap
en	small cap stock
en	small capitalization stock
Valor d'elevada volatilitat, poca liquiditat i d'alt risc a la borsa, que sol tenir un preu baix i es negocia en un mercat estret.	
Nota: La denominació catalana <i>rampoina</i> , la castellana <i>chicharro</i> i l'anglesa <i>ankle biters</i> s'utilitzen generalment en contextos poc formals.	

Conclusions

Vista la nostra experiència, podem concloure que les sessions de normalització són una eina molt eficient de treball malgrat la complexitat d'organitzar-les, ja que

Realiter, Milano 2009

permeten estudiar un gran nombre de termes amb una inversió de temps proporcionalment petita, i també recollir l'opinió de diversos especialistes procedents de diferents organismes al mateix lloc i al mateix moment. Aquestes opinions ja no són en format de pregunta-resposta, en què el terminòleg pregunta i l'especialista opina, sinó que en ser expressades davant d'altres especialistes esdevenen autèntics intercanvis entre especialistes, que es van enriquint mútuament. A més, els acords a què s'arriba i que després en general són ratificats pel Consell Supervisor són fruit del consens dels especialistes, la qual cosa garanteix d'alguna manera la difusió i l'ús de la terminologia establerta.

En el cas concret de la terminologia dels mercats financers, a més, en tot aquest procés de normalització i malgrat el predomini de l'anglès en aquest àmbit, s'ha fet evident que els especialistes mateixos (i no només els lingüistes) creien que era possible de trobar i fer circular denominacions catalanes alternatives als anglicismes, la qual cosa demostra que la globalització no està renyida amb el multilingüisme. Podem dir, doncs, que la terminologia catalana també cotitza a la borsa, com hi pot cotitzar qualsevol altra llengua, petita o gran.

Marta Sabater Berenguer (msabater@termcat.cat) Montserrat Serra Figueras (mserra@termcat.cat) Centre de Terminologia TERMCAT